

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע
בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכיו"ב.
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com
או בטל'
0527129867

דברי השירה

וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (זכרים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי זינר שליט"א
רב ביהכ"נ 'דברי שיר' ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת בלק

שהציבור מתפלל, א"כ כשהתחיל בעת רצון אף גם מה שאומר אחר תפילת הציבור היא בכלל הרצון אף ביחיד כיון שהתחיל עם הציבור יע"ש. וכן כתב להתיר בגיליוני הש"ס על הירושלמי בברכות, הן לגבי תפילת שחרית בסוף ד' שעות, והן לגבי תפילת מנחה בסוף היום.

אמנם להלכה הדגיש המשנה ברורה בכמה מקומות, הן לגבי תפילת היחיד והן לגבי חזרת הש"ץ, שיש לסיים בזמנם, ואם לאו אסור להתפלל, וכתב כן גם לגבי תפילת שחרית וגם לגבי תפילת מנחה [ע"י בסי' פ"ט סק"ה, ובסי' קכ"ד ס"ק ז', ובסי' רל"ט ס"ק י"ד] וכן נקטו עוד כמה פוסקים.

וחנה יש לדון לגבי ברכת המזון, שעומד בסוף הזמן של שיעור עיכול, ואם יתחיל לברך ברכת המזון לא יסיים רק לאחר שיעבור שיעור זמן עיכול, האם בכה"ג יברך.

ונראה פשוט דלגבי ברכת המזון לכו"ע יברך בכה"ג, כיון ששיעור עיכול אינו זמן מיוחד של קיום מצות ברכת המזון, אלא שלאחר שיעור עיכול כבר אינו נהנה, ולא נשאר על מה להודות, ולכן אם עדיין הוא עומד בתוך הזמן חייב לברך, ודוקא לגבי תפילה וקרי"ש ושאר מצוות התלויות בזמן, התם י"ל שכיון שיעבור זמן קיום המצוה באמצע תפילתו, א"כ אינו יכול להתפלל.

.....

פירוש הגר"א בפרשה

"ויחר אף אלקים כי הולך הוא" (כ"ב - כ"ב).

הקשו המפרשים, שבתחילה אמר הקב"ה לבלעם 'לא תלך עמהם', ומדוע אח"כ אמר לו 'אם לקרוא לך באו האנשים קום לך אתם', וכן צריך ביאור, מדוע כשהלך אתם כתוב 'ויחר אף אלקים', הרי הקב"ה אמר לו קום לך אתם.

וידוע מה שפירש כאן הגר"א ז"ל [הודפס ומבואר היטב בספר פנינים משלחן הגר"א], שיש חילוק בין המילה 'עם' או 'עמו', לבין המילה 'את' או 'אתו', שהפירוש של המילה 'עמו' הכוונה ששתי האנשים עושים את אותו פעולה עם אותה כוונה ומטרה ממש, ומשאו"כ הפירוש של המילה 'אתו' ששתי האנשים עושים את אותו פעולה אבל הכוונה שלהם שונה וכל אחד עושה לשם מטרה אחרת, [וכן במקום ששתי האנשים עושים עם אותו כוונה אבל אחד הוא העושה והשני הוא הנפעל גם כן שייך המילה 'אתו'].

ולפי זה מבואר היטב, שבתחילה אמר הקב"ה לבלעם 'לא תלך עמהם', והיינו שבלעם רצה ללכת עמהם באותה כוונה לקלל את עם ישראל, ועל זה אמר לו הקב"ה שלא ילך עמהם באותה כוונה, וכשראה הקב"ה שבלעם מתאמץ ללכת, נתן לו הקב"ה רשות ללכת 'אתם' - 'קום לך אתם', והיינו שאמר הקב"ה לבלעם שמה שאמרתי לך בתחילה לא תלך עמהם, היינו דוקא לא ללכת עמהם באותה כוונה, אבל אתה יכול ללכת אתם, עם כוונה אחרת, כי הם הולכים לקלל, אבל אתה תלך לא עם אותה כוונה, ואם בלעם היה הולך אתם כך לא היה חרון אף, אבל כתוב 'וילך עם שרי מואב', והיינו שהלך עמהם באותה כוונה, ולכן כתוב 'ויחר אף אלקים'.

וזה גם כן הביאור בהמשך הפרשה, שאחרי שהמלאך עצר את בלעם, כתוב (כ"ב - ל"ה) שאמר לו המלאך 'לך עם האנשים', שכיון שהלך נגד רצון ה', אם כן בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, והחלק שלו כמו שרי מואב, וכמו

הזכות של בלק שנקראה פרשה על שמו

יש לשאול, מדוע נקראת פרשה זו על שם רשע, ומה היתה הזכות של בלק שהיה שונא לישראל שתקרא פרשה על שמו.

ובספר מעינה של תורה מביא בשם רבי מאיר מפרמישלאן זצ"ל, שבאמת כל הגויים הם שונאים את עם ישראל, שהרי הלכה היא שעשוי שונא ליעקב, אמנם הגויים בדרך כלל מסתירים את זה, וכלפי חוץ הם מראים את עצמם שהם אוהבים את עם ישראל, והם אחד בפה ואחד בלב, משאו"כ בלק היה 'גוי הגון', שאף כלפי חוץ לא הסתיר את שינאתו, ומפני שהיה 'גוי הגון' זכה שתקרא פרשה על שמו.

ושמעתי מראש ישיבת פוניבז' מרן הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל, שמצינו בחז"ל (סוטה דף מ"ז ע"א) 'שבשכר ארבעים ושנים קרבנות שהקריב בלק מלך מואב זכה ויצתה ממנו רות שיצא ממנו שלמה', ואם כן יש לומר שזכות זו של הקרבת קרבנות עמדה לו שנקראה פרשה על שמו.

.....

התחלת תפילה לפני סוף זמנה

"ועתה לך נא ארה לי את העם הזה..." (כ"ב - ו').

בגמ' ברכות (דף ז' ע"א) איתא שהקב"ה זועם בכל יום רגע אחד, ובלעם הרשע ידע שנאמר בו (כ"ד - ט"ז) "ויודע דעת עליון" ידע לכוין לאותו רגע, והקב"ה עשה חסד עם בני ישראל שבאותם ימים לא זעם כלל, ועל זה הנביא אמר (מכילת ו' - ה') "עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב... למען דעת צדקות ה'", שבאותם ימים הקב"ה לא כעס כלל, יע"ש.

ומבואר שם בגמ' דהשיעור של הכעס הוא רגע כמימריה, והקשו שם התוס' (ד"ה שאלמלי) 'ואם תאמר מה היה יכול לומר בשעת רגע, יש לומר כלם, אי נמי מאחר שהיה מתחיל קללתו באותה שעה היה מזיק אפילו לאחר כן', ומבואר בתירוץ השני שאע"פ שהכעס הוא רק רגע אחד, מכל מקום אם היה מתחיל באותו רגע זה היה מזיק גם מה שהיה ממשיך אחר'.

ומדברי התוס' הללו למדו כמה אחרונים דכל שכן במידה טובה, דאם התחיל אדם להתפלל קודם שנגמר זמן התפילה, יכול להמשיך גם לאחר סוף הזמן, אמנם להלכה, המשנה ברורה הביא דאין הלכה כן, וכדלהלן.

בשו"ת ארץ צבי (ח"א סי' קכ"א) למד מדברי התוס' הנ"ל דאם מתחיל בזמן הראוי, מהני אפילו אם נמשך התפילה לאחר הזמן, דמרבית מדה טובה ממדה פורענות, וכן כתב באשל אברהם [לבוטשאטש], (בסימן פ"ט ובסימן רל"ב).

וכן כתב הערוך השולחן (ק"י סעי' ה') ז"ל 'ולעניות דעתי נראה מתוספות בברכות (דף ז' ע"א ד"ה שאלמלי) דהולכין אחר ההתחלה, ואם התחיל בזמן תפילה מקרי 'תפילה בזמנה' אף על פי שמסיימה לאחר הזמן, עיי' שם'.

ובמחצית השקל (סי' ו' סק"ז) דן לגבי אמירת תהילים לאחר התפילה שכבר יצאו הציבור מבית הכנסת אם חשיב כמו אמירה בציבור, והביא מתשובת בית יעקב שכתב להוכיח מהתוס' הנ"ל דמהני 'כיון שתפילת ציבור היא רצויה וכמש"כ עה"פ 'ואני תפילתי לך ה' עת רצון' אימתי עת רצון בשעה

שכתב שם רש"י 'בדרך שאדם רוצה לילך בה, מוליכין אותו, לך עם האנשים - כי חלקך עמם וסופך להאבד מן העולם'.

ובקול אליהו הוסיף על פי יסוד זה לפרש את הפסוק במשלי (א' - ט"ו) שכתוב שם "בני אל תלך בדרך אתם, מנע רגליך מנתיבתם", שהאזהרה היא לא רק לא לילך עם הרשעים באותה כוונה, ולכן לא כתוב 'לא תלך עמם', אלא אפילו אם יש לו כוונה אחרת עם כל זה שלא ילך אתם, אלא 'מנע רגליך מנתיבתם', [ומפני שאם בתחילה רק ילך בדרך איתם, הוא עלול בסוף אף להיות עמם בעצה אחת.

וכבר דרשו חז"ל (עבודה זרה דף י"ח ע"ב) על הפסוק בתחילת תהילים (א' - א') "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב זקנים לא ישב", 'לומר לך שאם הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישוב ואם ישוב סופו ללון'.

ושמעתי לפ"ז לפרש נוסח הברכות שמברכים בשבע ברכות, שבברכת שמח תשמח אומרים 'משמח חתן וכלה' ובברכה האחרונה אומרים 'משמח חתן עם הכלה', והביאור, מפני שבתחילה הברכה היא לחתן בפני עצמו ולכלה בפני עצמה, אבל אחר שנישאו והקימו את הבית ביחד ולשתיהם כוונה אחת, הברכה היא לשתיהם יחד לחתן עם הכלה.

.....

התפקיד של יהודי זהו קבלת עול מלכות שמים כל רגע

"לא ישכב עד יאכל טרף" (כ"ג - כ"ד).

כתב רש"י, 'לא ישכב בלילה על מטתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו כיצד קורא את שמע על מטתו ומפקיד רוחו ביד המקום...'

שמעתי לומר, דהמעלה המיוחדת של בקר"ש שעל המיטה, מפני שזה אינו מהחייב דאורייתא של קריאת שמע שחרית ומעריב, ועם כל זה בני ישראל קבלו על עצמם לחזור ולקרוא קריאת שמע ולקבל עול מלכות שמים, וזה המעלה שיש לעם ישראל שתמיד הם מקבלים על עצמם עול מלכות שמים, ולעולם הם לא נפטרים ח"ו מזה.

וידוע איך שראש ישיבת פוניבז' מרן הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל היה מעורר על ענין זה תמיד, שאין זמן שפטורים מתלמוד תורה, לא בחנוכה לא בפורים ולא בבין הזמנים, ואמנם מה שהאדם נצרך לצורך גופו ומנוחת נפשו עליו לעשות, אבל בשאר הזמן יש חיוב לעסוק בתורה, והיה נאה דורש נאה מקיים, שהרי אף בימי בין הזמנים היה מוסר שיעורים תמידים כסדרם, ואף ביומו האחרון בבית החולים יצאה נשמתו תוך כדי הכנת השיעור היומי, וכל אחד ואחד לפי דרגתו עליו לחזק את ההרגשה בקבלת עול מלכות שמים, ועל ידי זה שקיום לימוד התורה והמצוות יהיו יותר בשלימות.

.....

הטעם שבלק לא נתחייב לשלם לבלעם

"ועתה ברח לך אל מקומך אמרתי כבד אכבדך והנה מנעך ה' מכבוד" (כ"ד - א').

יש להבין, שהרי מתחילה אמר לו בלעם 'לא אוכל לעבור את פי ה' אלקי', ואשר ישים אלקים בפי אותו אדבר', וא"כ כיון שעל דעת זה בלק קרא לו הרי הוא מחוייב ליתן לו את שכרו, וכמו בעל מלאכה שהוזמן על דעת שינסה לתקן מוצר מסויים, שאפילו אם הוזמן על דעת שאולי לא יצליח, מחוייבים לשלם לו, וכן היה אצל בלעם שאמר מתחילה שרק מה שה' ישים בפי ידבר, ובלק ידע זאת ולכן אמר לו 'אולי יישר בעיני האלקים וקבותו לי משם'.

וכתב בספר טעמא דקרא שטענת בלק היתה על כך שלא רק שלא קילל אלא הוא הוסיף ובידך, וכיון שעשה בהיפוך ממה שאמר לו לכן אמר לו 'ברח אל מקומך' ולא רצה ליתן לו מאומה.

עוד כתב שם, שהתחייבות של בלק היה לכבוד ולא לממון, אלא שבלעם שהיתה נפשו רחבה חשב כל הזמן גם על ממון, אבל בלק התחייב רק על כבוד, וכיון שבלעם לא הצליח לקלל, ממילא לא היה מה לכבוד.

.....

מי שמתאמץ זוכה להתקרב להקב"ה

"מה טבו אהליך יעקב משכנתך ישראל" (כ"ד - ה').

כתב רש"י ד"ה מה טובו אהליך, מה טובו אהל שילה ובית עולמים בישובן שמקריבין בהן קרבנות לכפר עליהם, ד"ה משכנתך, אף כשהן חרבין לפי שהן משכונ עליהן וחורבנן כפרה על הנפשות...

ויש לשאול, שידוע שדרגת ישראל הוא דרגה גבוהה יותר מדרגת יעקב, וא"כ כיון שאהליך איירי על בית המקדש ומשכנתך על חורבנן, צריך שיכתב ישראל על אהליך שזה בית המקדש ויעקב על משכנתך שזה החורבן.

ושמעתי מידידי הרה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א, שאע"פ שהדרגה של עם ישראל בזמן בית המקדש היה גבוה מעל גבוה, אך מאידך הרי הם ראו עשרה נסים יום יום, וראו את השראת השכינה בבית המקדש, וא"כ לא היה להם בחירה כל כך אם ללכת אחר העוה"ז, אבל לאחר חורבן הבית שנמצאים בגלות, ולא זוכים לראות את השראת השכינה, ויש פיתויים שונים ומשונים מהיצה"ר, ועם כל זה עם ישראל עמל ויגע לבחור בטוב ולהתקרב להקב"ה, וזה דרגה יותר גבוהה, ולכן דוקא על שעת חורבנן נאמר הדרגה של 'ישראל', ומשא"כ על הבית המקדש נאמר הדרגה של 'יעקב'.

והביא משל יפה, שבידוע התולעת משי בונה לעצמה כמו בית מחוטים, ואז היא נכנסת לתוכו ולאחר כמה ימים יוצא משם פרפר שחי כמה ימים, ובינתיים מוליד ביצים שמהם יוצאים עוד תולעים וחוזר חלילה, וכשהפרפר רוצה לצאת מאותו בית, הוא מתחיל לקשקש על החוטים ומנסה שוב ושוב לפרוץ אותו עד שהוא מצליח, ופעם חשבו כמה ילדים לעזור לו לפתוח את הבית ולצאת, אז כשהפרפר החל לקשקש בבית ולנסות לצאת הם חתכו לו את הבית והוא פרץ החוצה, אלא שלא עברו כמה דקות והפרפר מת, והסביר להם יהודי חכם, שכדי שהפרפר יהיה חזק לחיות כמה ימים זה רק על ידי שהוא בעצמו מנסה שוב ושוב לפרוץ את הבית, שעל ידי זה הוא מתחזק ומקבל כח לחיות כמה ימים ולא למות מיד... והנמשל בזה לכל יהודי שרוצה להתקרב יותר להקב"ה, זה על ידי שמתגבר על הניסיונות ונלחם ביצה"ר, וכך הוא זוכה לזכך את הנשמה שלו ולהתקרב להקב"ה.

.....

הענן למעלה שכיסה את בני ישראל לא נסתלק

"והוקע אותם לה' נגד השמש" (כ"ה - ד').

כתב רש"י 'ומדרש אגדה, השמש מודיע את החוטאים הענן נקפל מכנגדו והחמה זורחת עליו'.

הקשה השפתי חכמים [וכה"ק החיזקוני], שהרי משמת אהרן נסתלקו העננים כדאיתא בגמ' תענית (דף ט' ע"א), וא"כ כלל לא היו עננים בעת ההיא.

וכתב לישוב, שאף שנסתלקו העננים, מכל מקום הענן שהיה מעליהם לא נסתלק, כדי שיהיה להם ענן שיגן עליהם מהשמש ומהשרב, ואותו ענן נתקפל כאן כנגד החוטאים, וע"ש עוד.

ויש שכתבו, שהרי מבואר שם בגמ' שהעננים חזרו בזכות משה רבנו, וא"כ באמת היה באותה העת את העננים, וא"ש.

איך ראה בלעם את בני ישראל מבעד לענני הכבוד

והנה למבואר בגמ' שחזרו העננים בזכות משה, יש להקשות על מש"כ בפסוק לעיל (כ"ב - מ"א) "וירא משם קצה העם", דא"כ ראה בלעם את העם כיון שענני הכבוד היו מסככין עליהם.

וכתב בזה האור החיים הקדוש - 'אלא ודאי מה שראו קצה העם הוא על ידי כשפים שהיו עושים בצפור הידוע והוא היה מגלה אותם, ויש כח במכשפות לעשות כן'.

לעילוי נשמת ר' מכלוף בן ר' יהודה מלכה ז"ל
נלב"ע כ' תמוז תשנ"א • ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת אשת חבר להגאון הגדול רבי אביגדור יחזקאל ברטלר זללה"ה
הרבנית הצדקנית דבורה ע"ה בת רבי יעקב שכטר זצ"ל • נלב"ע י"ב מרחשון תשפ"ה • ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת הר"ר אברהם משה בן הגה"צ רבי יוסף צבי הלוי דינר ז"ל • נלב"ע ט"ו תמוז תשע"א • ת. נ. צ. ב. ה.